

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

ASEAN Political-Security Community

1. พัฒนาการความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกเหนือจากการที่มีรัฐเอกราชใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากแล้ว การที่ศูนย์อำนาจในระบบการเมืองโลกได้แปรเปลี่ยนจากระบบ 2 ขั้วอำนาจ (bipolarity) ที่มีสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเป็นผู้กุมอำนาจและเผชิญหน้ากันอยู่ในลักษณะสงครามเย็น (Cold War) ได้กลายมาเป็นระบบหลายขั้วอำนาจ (multipolarity) สถานะดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคได้เริ่มปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่แตกต่างกัน บางประเทศได้เข้าผูกพันกับประเทศมหาอำนาจภายนอก เช่น การเข้าร่วมในคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับภาคพื้นเอเชียและตะวันออกไกล (Economic Committee for Asia and Far East : ECAFE) การเข้าเป็นสมาชิกของแผนการโคลัมโบ (Columbo Plan) รวมทั้งการเข้าเป็นภาคีองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2493 เป็นต้น

สำหรับบางประเทศซึ่งมีความภาคภูมิใจต่อเอกราชและอิสรภาพซึ่งตนพึงจะได้รับไม่ว่าจะด้วยวิธีการรุนแรงหรือสันติ หรือด้วยเหตุที่ระบบจักรวรรดินิยมเสื่อมลง ก็ได้หาวิธีการเสริมสร้างพลังต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองกับประเทศมหาอำนาจภายนอกโดยได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มประเทศในโลกที่สามขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2490 โดยใช้ชื่อว่า “ขบวนการกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา” (AFRO-ASIAN Movement) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นขบวนการกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement : NAM) อันเป็นขบวนการที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในวงการการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ประเทศต่างๆ ก็ได้ตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่น้อยไปกว่าประเทศในเขตภูมิภาคอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำในภูมิภาคนี้ต่างมีทัศนคติที่สอดคล้องกันในเรื่องการต่อต้านลัทธิจักรวรรดิในทุกรูปแบบและมุ่งเน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระเพื่อใช้เป็นเกราะกำบังภัยคุกคามจากภายนอก อย่างไรก็ตาม บรรดาผู้นำทั้งหลายต่างตระหนักดีว่าการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้น ไม่อาจกระทำได้โดยลำพัง ในขณะที่การกลับไป

พืงพิงมหาอำนาจก็ยังเป็นสิ่งที่น่าหวาดระแวง ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้ประเทศต่างๆ พยายามแสวงหาเส้นทางที่จะกระชับความร่วมมือกันเฉพาะภายในภูมิภาค เพื่อให้บังเกิดผลในการพัฒนาตนเองในแต่ละประเทศ ประกอบกับแนวความคิดเกี่ยวกับ “ภูมิภาคนิยม” ในยุคนั้นก็กำลังมีอิทธิพลและเติบโตขึ้นโดยลำดับ (พิชญ สุวรรณะชญ, 2540 : 29)

ภายหลังจากที่ 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย สามารถฟื้นฟูอุปสรรคต่างๆ จนบรรลุผลในการก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ขึ้นได้ในที่สุดเมื่อปี พ.ศ.2510 แล้วนั้น ความเคลื่อนไหวและบทบาทของอาเซียนทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมก็เพิ่มขึ้นโดยลำดับ พัฒนาการของอาเซียนแต่ละขั้นตอนเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าอาเซียนเป็นองค์การระหว่างประเทศอีกองค์การหนึ่งซึ่งมีกิจกรรมด้านการเมืองอย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากขึ้น พร้อมกันนั้นความสัมพันธ์ของประเทศต่างๆ ภายในอาเซียนก็ได้รับการกระชับขึ้นจนแน่นแฟ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ความพยายามร่วมกันที่จะให้ความร่วมมือส่วนภูมิภาคบรรลุผลตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้อย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในเอกสารทางราชการของอาเซียนจะระบุว่าอาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่สิ่งที่ได้รับการเน้นหนักเป็นพิเศษไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาในปฏิญญากรุงเทพฯ หรือทำที่ที่แสดงออกโดยผู้นำอาเซียนในยุคนั้นกลับกลายเป็นถ้อยความที่เกี่ยวกับสันติภาพ (peace) เสรีภาพ (freedom) เสถียรภาพ (stability) และความมั่นคง (security) ของภูมิภาค โดยเน้นเฉพาะภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงซึ่งเกิดจากการแทรกแซงจากภายนอกทุกรูปแบบ รวมทั้งระบุถึงปัญหาที่เกี่ยวกับฐานทัพต่างประเทศซึ่งยังตั้งอยู่ในประเทศสมาชิกบางประเทศ อันเป็นการชี้ให้เห็นว่ามูลเหตุจูงใจทางด้านการเมืองตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวกับเสถียรภาพและความมั่นคงเป็นตัวแปรหลักที่มีอิทธิพลผลักดันให้ประเทศภาคีทั้ง 5 ประเทศตกลงใจร่วมกันที่จะก่อตั้งอาเซียนขึ้น

ในการจัดตั้งกลไกเฉพาะเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคนี้ อาเซียนได้เริ่มหารือกันอย่างจริงจังในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อปี พ.ศ.2535 โดยที่ประชุมได้เสนอให้พัฒนากลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะการประชุมระหว่างอาเซียนกับคู่เจรจายหลังการประชุมระดับรัฐมนตรี (ASEAN Post-Ministerial Conference : PMC) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับจัดตั้งเวทีการหารือในประเด็นด้านการเมืองและความมั่นคงต่างๆ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคตามเจตนารมณ์ของสหประชาชาติ (United Nations : UN)

โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและแบบแผนทางพฤติกรรมแก่ประเทศที่เกี่ยวข้องให้เรียนรู้เกี่ยวกับการหารือร่วมกันอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากผลของความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อีกทั้งเพื่อสร้างสรรค์สภาวะแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของภูมิภาค

ในปี พ.ศ.2537 ระหว่างการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน จึงได้เกิด “การประชุมว่าด้วยการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” (ASEAN Regional Forum : ARF) ขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2537 โดยได้รับความร่วมมือจาก 17 ประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย เวียดนาม ลาว ปาปัวนิวกินี จีน รัสเซีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอีก 1 กลุ่มประเทศ คือ สหภาพยุโรป ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ อาเซียนประสบความสำเร็จในการผลักดันให้ที่ประชุมรับรองหลักการต่างๆ ตามที่ระบุในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia : TAC) ให้เป็นแบบแผนการปฏิบัติและกลไกทางการทูตเพื่อสนับสนุนการทูตเชิงป้องกัน และความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง รวมทั้งเสริมสร้างความมั่นใจระหว่างสมาชิก ARF

ภายหลังการประชุมครั้งแรก ARF ได้พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง โดยได้เกิดการประชุมระดับต่างๆ ภายใต้กรอบของ ARF อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ประเทศต่างๆ ทั้งในและนอกเขตเอเชีย-แปซิฟิก (อินเดีย มองโกเลีย เกาหลีเหนือ พม่า สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส) ได้แสดงความสนใจและยื่นความจำนงที่จะขอเข้าเป็นสมาชิก ARF ด้วย ส่วนในด้านเนื้อหาได้มีการขยายขอบเขตความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น มีการหารือกันในหัวข้อเกี่ยวกับปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ความร่วมมือในการค้นหาและกู้ภัย เป็นต้น

นอกจากนี้ อาเซียนยังมีความพยายามเสมอมาที่จะสร้างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ แต่ความพยายามดังกล่าวของอาเซียนประสบอุปสรรคมากมายในช่วงสงครามเย็น เนื่องจากต้องเผชิญกับอิทธิพลและการคัดค้านของประเทศมหาอำนาจที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งยังแข่งขันช่วงชิงความเป็นใหญ่อยู่ในภูมิภาคในขณะนั้น ภายหลังการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น สภาวะการณ์ระหว่างประเทศเป็นไปในลักษณะเอื้ออำนวยต่อเจตนารมณ์ของอาเซียนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกระแสการเมืองระหว่างประเทศที่คัดค้านการทดลอง ผลิต พัฒนา และการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ สำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประเทศต่างตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างภูมิภาคให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์อย่างจริงจัง

ดังนั้น ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ที่กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.2538 ผู้นำอาเซียนทั้ง 7 ประเทศ รวมทั้งนายกรัฐมนตรีของลาว กัมพูชา และพม่าได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone : SEANWFZ) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การจัดตั้งเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วยดินแดนเขตเศรษฐกิจจำเพาะและไหล่ทวีปของทั้ง 10 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยภาคีสมาชิกมีพันธกรณีที่จะไม่พัฒนา ผลิต หรือครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ และจะไม่อนุญาตให้รัฐอื่นเข้ามาพัฒนา ผลิต หรือเก็บอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในดินแดนของตน ยกเว้นแต่เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการเกี่ยวกับการใช้พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสมาชิก นอกจากนี้ ยังตกลงจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาชิก เพื่อดูแลการปฏิบัติต่างๆ ให้เป็นไปตามสนธิสัญญา SEANWFZ รวมทั้งกำกับดูแลการแก้ไขกรณีพิพาทต่างๆ ระหว่างสมาชิกด้วย

การลงนามในสนธิสัญญา SEANWFZ ถือได้ว่าเป็นการประกาศเจตนารมณ์ทางการเมืองครั้งประวัติศาสตร์ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของประชาคมระหว่างประเทศที่ต่อต้านการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของอาเซียนจะบรรลุผลอย่างสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากประเทศผู้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ (สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน) ซึ่งอาเซียนได้รณรงค์ในเรื่องนี้ต่อไปอย่างแข็งขัน

ประโยชน์สำคัญยิ่งที่อาเซียนได้รับความร่วมมือด้านการเมืองในระยะเวลาที่ผ่านมาคือ การที่อาเซียนสามารถสร้างธรรมเนียมปฏิบัติของตนเองเกี่ยวกับการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างกันบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ กล่าวคือ สมาชิกต่างรู้จักยับยั้งชั่งใจที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของเพื่อนสมาชิก แต่เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกันขึ้น สมาชิกก็หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าแต่หันมาแก้ไขปัญหาระหว่างกันด้วยการปรึกษาหารือโดยสันติวิธี การเคารพในเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกอย่างเคร่งครัด

สมาชิกอาเซียนยังได้ประโยชน์จากความร่วมมือด้านการเมืองในลักษณะอื่นๆ ด้วย อาทิ การที่สมาชิกแต่ละประเทศพ้นจากการอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง นอกจากนี้ อาเซียนยังได้กลายเป็นเวทีสำหรับประเทศสมาชิกในการแลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์ระหว่างกันอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งยังผลให้เกิดการถ่วงดุลนโยบายของแต่ละประเทศอย่างรัดกุม ในขณะที่ลดความแตกต่างกันในเรื่องผลประโยชน์ลง ประการสุดท้าย ความใกล้ชิดกันระหว่างสมาชิกในอาเซียนทำให้สมาชิกแต่ละ

ประเทศสามารถแสดงท่าทีต่อประเด็นทางการเมืองต่างๆ ได้อย่างเปิดเผย ก่อนที่จะสรุปเป็นท่าทีร่วมกันของอาเซียน ซึ่งมีผลเพิ่มน้ำหนักและอำนาจการต่อรองให้แก่ท่าทีร่วมดังกล่าวด้วย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนก่อนการก่อตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community : APSC) นั้น ต้องพิจารณาไปถึงภูมิหลังของอาเซียนในช่วงก่อนการก่อตั้งองค์การ ทั้งเรื่องนโยบายต่างประเทศและผลประโยชน์ของประเทศผู้ก่อตั้งทั้ง 5 ประเทศ ตลอดจนองค์การระดับภูมิภาคที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในยุคก่อนหน้านั้น ได้แก่ องค์การ SEATO และสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia : ASA) การจัดตั้งองค์การเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดตั้งอาเซียนเป็นผลมาจากความหวังร่วมกันของสมาชิกผู้ก่อตั้งที่จะอาศัยองค์การที่จัดตั้งขึ้นเป็นเครื่องค้ำประกันความมั่นคงของแต่ละประเทศ ภายใต้สภาวะการณ์ที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้นกำลังเป็นเวทีของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์อย่างรุนแรงระหว่างมหาอำนาจ ซึ่งประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนเห็นว่าจะหนทางที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของแต่ละประเทศ คือ การสร้างภูมิภาคให้มีเสถียรภาพและพึ่งพาตนเองแทนการพึ่งพามหาอำนาจดังเช่นที่เคยเป็นมา ดังนั้น อาเซียนจึงได้อาศัยความล้มเหลวขององค์การที่จัดตั้งขึ้นก่อนหน้านี้เป็นอุทาหรณ์ในการกำหนดแนวทางความร่วมมือเพื่อป้องกันความล้มเหลว ตัวอย่างเช่นการจำกัดสมาชิกไว้เฉพาะประเทศภายในภูมิภาคเท่านั้น หรือการจัดโครงสร้างองค์การให้เป็นไปอย่างหลวมๆ และยืดหยุ่น เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้ช่วยเกื้อกูลและเปิดโอกาสให้อาเซียนถือกำเนิดขึ้นและสามารถพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

ส่วนเรื่องความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงนั้น โดยเหตุที่อาเซียนก่อตั้งขึ้นด้วยมูลเหตุทางการเมืองเป็นสำคัญ แม้ว่าถ้อยคำที่ระบุในปฏิญญากรุงเทพฯ พ.ศ.2510 อันเป็นเอกสารพื้นฐานในการก่อตั้งจะระบุถึงเรื่องผลประโยชน์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ดังนั้นในช่วงทศวรรษแรกอาเซียนจึงทุ่มเทเวลาและกำลังงานให้แก่การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ความพยายามในการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในขณะนั้นได้พัฒนาจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี แปรสภาพจากการเผชิญหน้าเพื่อเอาชนะซึ่งกันและกัน มาเป็นการปรึกษาหารือเพื่อคลี่คลายปัญหาเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ บทบาทของอาเซียนต่อปัญหาระหว่างประเทศอื่นๆ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของอาเซียนต่อการค้ำประกันสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค อาทิ ปัญหาแกมพูชาในช่วงปี

พ.ศ. 2522 – พ.ศ.2534* การให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง กลาง การจัดการประชุม ARF และการประกาศให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธ นิวเคลียร์ เป็นต้น (พิชญ สุวรรณะชญ, 2540 : 114-115)

2. การจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีพัฒนาการจากความร่วมมืออันใกล้ชิดและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมานานกว่า 40 ปี โดยผู้นำอาเซียนในที่ประชุมสุดยอดอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ.2540 ได้ร่วมประกาศ “วิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ.2020/พ.ศ.2563” (ASEAN Vision 2020) ซึ่งเห็นพ้องให้กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มุ่งไปสู่โลกภายนอก อยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเสถียรภาพและมีความมั่งคั่ง ผูกพันกันด้วยความ เป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาอันเป็นพลวัตและในประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร ดังนั้น เพื่อให้วิสัยทัศน์ อาเซียน พ.ศ.2563 มีผลอย่างเป็นรูปธรรม ผู้นำอาเซียนได้รับรองปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือ ในอาเซียน ฉบับที่ 2 (The Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เมื่อปี พ.ศ.2546 เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ.2563 โดยประชาคมอาเซียนที่จัดตั้งขึ้น ประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC)

ผู้นำอาเซียนตระหนักว่าการส่งเสริมการรวมตัวของอาเซียนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นโดยการเร่ง จัดตั้งประชาคมอาเซียนจะช่วยส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนและบทบาทขับเคลื่อนการ สร้างโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาค ดังนั้น ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2550 ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนจึงตัดสินใจที่จะเร่งรัดการจัดตั้งประชาคม อาเซียนให้เป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ.2558 ต่อมาในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2550 ที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน ซึ่งแสดง

---

* สงครามกัมพูชาเกิดขึ้นหลังจากกัมพูชาได้เอกราชในปี พ.ศ.2518 และได้นำเข้าการปกครองแบบคอมมิวนิสต์มาใช้ ภายใต้การปกครองของกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าเขมรแดง ต่อมาเวียดนามได้ส่งทหารจำนวนมากเข้ายึดครองกัมพูชา ทำให้เกิดสงคราม

เจตนารมณ์ในการเร่งสร้างประชาคมอาเซียน โดยการเสริมสร้างความร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาค ในการนี้ ผู้นำได้มอบหมายให้รัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่จัดทำร่างแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint : APSC Blueprint) ซึ่งได้มีการรับรองในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2552 ที่อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

APSC Blueprint ยึดหลักการในกฎบัตรอาเซียน ซึ่งพัฒนาจากเอกสารแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Plan of Action) แผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (Vientiane Action Program : VAP) และข้อตัดสินใจต่างๆ จากองค์กรเฉพาะด้านของอาเซียน APSC Plan of Action เป็นเอกสารหลักที่ระบุกิจกรรมที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ในขณะที่แผนปฏิบัติการเวียงจันทน์เป็นเอกสารที่วางมาตรการที่จำเป็นระหว่างปี พ.ศ.2547 – พ.ศ.2553 เอกสารทั้ง 2 ฉบับเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญในการสานต่อความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง ดังนั้น APSC Blueprint จึงเป็นแผนงานและกรอบเวลาสำหรับการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนภายในปี พ.ศ.2558 นอกจากนี้ APSC Blueprint ยังมีความยืดหยุ่นที่จะสานต่อกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการหลังปี พ.ศ.2558 ด้วย เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสำคัญและความยั่งยืน (กรมอาเซียน, 2553 : 3-4)

● **คุณลักษณะและองค์ประกอบของแผนการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน**

เป็นความมุ่งหวังว่าประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน จะทำให้ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น โดยเป็นหลักประกันต่อประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียนให้อยู่อย่างสันติระหว่างกันและกับโลกภายนอกในบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย ความยุติธรรมและการมีความปรองดองต่อกัน

จากหลักการข้างต้น ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนประกอบด้วย 3 คุณลักษณะได้แก่

- ก) ประชาคมที่มีกติกาและมีการพัฒนาค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน
- ข) ประชาคมที่ทำให้ภูมิภาคมีความเป็นเอกภาพ มีความสงบสุข มีความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ
- ค) ประชาคมที่ทำให้เป็นภูมิภาคที่มีพลวัตและมองไปยังโลกภายนอกที่มีการรวมตัวและลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

คุณลักษณะเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน และควรดำเนินการอย่างสมดุลและสม่ำเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน APSC Blueprint จึงเป็นเอกสารที่มุ่งการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลและตระหนักถึงศักยภาพและความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียน (กรมอาเซียน, 2553 : 4-6)

ก. ประชาคมที่มีกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน

ก.1 ความร่วมมือด้านการพัฒนาการทางการเมือง

ก.1.1 ส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับในระบอบการเมืองต่างๆ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีกิจกรรม เช่น จัดสัมมนา/การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสถาบันประชาธิปไตย การให้ความเท่าเทียมทางเพศเป็นกระแสหลักในนโยบาย และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ก.1.2 ปูทางสำหรับกรอบองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการไหลเวียนของข้อมูลโดยเสรี เพื่อการสนับสนุนและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีกิจกรรม เช่น ให้มีการฝึกงาน ทุนฝึกงาน มอบทุนการศึกษา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษา ดูนงานและการแลกเปลี่ยนผู้สื่อข่าว เพื่อเพิ่มศักยภาพและความเป็นมืออาชีพด้านสื่อในภูมิภาค โดยเน้นกระบวนการของการดำเนินการตามแผนงานนี้

ก.1.3 จัดทำแผนงานเพื่อสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างหลักนิติธรรม ระบบยุติธรรมและโครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมาย โดยมีกิจกรรม เช่น จัดทำการศึกษาเปรียบเทียบสำหรับผู้ร่างกฎหมายในการประกาศใช้กฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ

ก.1.4 ส่งเสริมธรรมาภิบาล โดยมีกิจกรรม เช่น ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและรวบรวมแนวทางปฏิบัติที่ดีเลิศในเรื่องธรรมาภิบาลของภูมิภาค

ก.1.5 ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีกิจกรรม เช่น รวบรวมข้อมูลเรื่องกลไกด้านสิทธิมนุษยชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรเฉพาะด้านเพื่อส่งเสริมสิทธิสตรีและเด็กภายในปี พ.ศ.2552

ก.1.6 เพิ่มการมีส่วนร่วมขององค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียนที่เกี่ยวข้องต่อการขับเคลื่อนความคิดริเริ่มเพื่อพัฒนาการเมืองของอาเซียนให้ดำเนินไปข้างหน้า โดยมีกิจกรรม เช่น ส่งเสริมการศึกษาวิจัย และสนับสนุนทุนจัดพิมพ์ของการริเริ่มพัฒนาทางการเมืองอาเซียน

ก.1.7 ป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมีกิจกรรม เช่น กำหนด กลไกที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติกับกิจกรรมเพื่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และสร้างเสริม ความเชื่อมโยงและความร่วมมือระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ก.1.8 ส่งเสริมหลักการประชาธิปไตย โดยมีกิจกรรม เช่น การจัด ทำการศึกษาวิจัยเป็นรายปีเพื่อรวบรวมประสบการณ์ด้านประชาธิปไตยและเพื่อส่งเสริมการยึดมั่นใน หลักการของประชาธิปไตย

ก.1.9 ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค โดยมีกิจกรรม เช่น พัฒนาให้มีกิจกรรมเพื่อสนับสนุนวัฒนธรรมเพื่อสันติภาพ และการหารือระหว่างศาสนาและภายใน ศาสนาในภูมิภาค

ก.2 การสร้างและแบ่งปันกฎเกณฑ์ร่วม

ก.2.1 ปรับกรอบสถาบันของอาเซียนให้เป็นไปตามกฎบัตรอาเซียน โดยมี กิจกรรม เช่น จัดเตรียมและดำเนินการตามแผนงานในช่วงเปลี่ยนผ่านว่าด้วยการปฏิรูปสถาบันที่ จำเป็นเพื่อดำเนินการตามกฎบัตรอาเซียน

ก.2.2 เสริมสร้างความร่วมมือภายใต้สนธิสัญญา TAC โดยมีกิจกรรม เช่น จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมมนาเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงานของ สนธิสัญญา TAC และหาทางในการพัฒนาโครงการดำเนินการต่อไป

ก.2.3 ส่งเสริมให้มีการดำเนินการอย่างสมบูรณ์ตามปฏิญญาว่าด้วยทะเล จีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea : DOC) เพื่อสันติภาพ และเสถียรภาพในทะเลจีนใต้ โดยมีกิจกรรม เช่น ดำเนินการตามวิธีปฏิบัติที่มีอยู่ของอาเซียนโดย ประเทศสมาชิก เพื่อให้มีการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดและให้การดำเนินการของปฏิญญาว่าด้วยทะเล จีนใต้บรรลุผลอย่างเต็มที่

ก.2.4 ส่งเสริมให้มั่นใจในการดำเนินการตามสนธิสัญญา SEANWFZ และ แผนปฏิบัติการภายใต้สนธิสัญญานี้ โดยมีกิจกรรม เช่น สนับสนุนให้มีการภาคยานุวัติพิธีสารของ สนธิสัญญา SEANWFZ สำหรับกลุ่มประเทศที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์

ก.2.5 ส่งเสริมความร่วมมือทางทะเลอาเซียน โดยมีกิจกรรม เช่น จัดการประชุมเวทีหารืออาเซียนเรื่องความร่วมมือทางทะเล

**ข. ภูมิภาคที่มีความเป็นเอกภาพ สงบสุข และมีความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความ
รับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ**

ในการสร้างประชาคมการเมืองและความมั่นคงที่มีความเป็นเอกภาพ สงบสุขและ
แข็งแกร่ง อาเซียนยึดมั่นกับหลักการความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ ซึ่งครอบคลุมมากกว่าแง่มุม
ความมั่นคงในรูปแบบเดิม แต่คำนึงถึงความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อ
ความแข็งแกร่งในระดับประเทศและภูมิภาค เช่น มิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
ของการพัฒนา อาเซียนยังคงยึดมั่นต่อการป้องกันความขัดแย้ง/มาตรการการสร้างควาไว้นือเชื่อใจ
การทูตเชิงป้องกัน และการสร้างสันติภาพหลังความขัดแย้ง

ข.1 ป้องกันความขัดแย้งและมาตรการการสร้างควาไว้นือเชื่อใจ

ข.1.1 เสริมสร้างมาตรการการสร้างควาไว้นือเชื่อใจ โดยมีกิจกรรม
เช่น ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนผู้สังเกตการณ์ในการฝึกทหาร โดยเป็นไปตามความสามารถและเงื่อนไข
ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

ข.1.2 ส่งเสริมความโปร่งใสและความเข้าใจในนโยบายกลาโหมและ
มุมมองด้านความมั่นคง โดยมีกิจกรรม เช่น มุ่งไปสู่การพัฒนาและตีพิมพ์มุมมองสถานการณ์ความ
มั่นคงประจำปีของอาเซียน

ข.1.3 สร้างกรอบการดำเนินการทางสถาบันที่จำเป็นเพื่อเสริมสร้าง
กระบวนการภายใต้กรอบการประชุม ARF เพื่อสนับสนุนประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน
โดยมีกิจกรรม เช่น ติดตามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทบทวนความร่วมมือด้านการเมืองและ
ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

ข.1.4 เสริมสร้างความพยายามในการธำรงความเคารพในบูรณภาพแห่ง
ดินแดนอธิปไตย และเอกภาพของประเทศสมาชิกตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาว่าด้วยหลักการแห่ง
กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับความสัมพันธ์ฉันมิตรและความร่วมมือโดยเป็นไปตามกฎบัตร
สหประชาชาติ โดยมีกิจกรรม เช่น ส่งเสริมต่อไปและเพิ่มความตระหนักต่อประเด็นเหล่านี้เพื่อเร่งรัด
การสร้างประชาคมและยกระดับการเป็นที่ยอมรับเป็นที่รู้จักของอาเซียนในเวทีโลก

ข.1.5 ส่งเสริมการพัฒนาบรรทัดฐานเพื่อสร้างความร่วมมือด้าน
การป้องกันทางทหารและความมั่นคงอาเซียน โดยมีกิจกรรม เช่น ริเริ่มงานเตรียมการสำหรับการ
พัฒนาโครงการความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมระหว่างหน่วยงานทหารของประเทศสมาชิกอาเซียน

ข.2 การแก้ไขความขัดแย้งและการระงับข้อพิพาทโดยสันติ

ข.2.1 พัฒนารูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยสันติ เพิ่มเติมจากรูปแบบที่มีอยู่และพิจารณาเสริมสร้างรูปแบบดังกล่าวให้เข้มแข็งขึ้นด้วยกลไกเพิ่มเติม โดยมีกิจกรรม เช่น ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยสันติที่มีอยู่ และ/หรือกลไกเพิ่มเติม เพื่อเสริมสร้างกลไกในภูมิภาคในการระงับข้อพิพาทโดยสันติ

ข.2.2 เสริมสร้างกิจกรรมการค้นคว้าวิจัยเรื่องสันติภาพ การจัดการความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้ง โดยมีกิจกรรม เช่น พิจารณาจัดตั้งสถาบันอาเซียนสำหรับสันติภาพและสมานฉันท์

ข.2.3 ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพ โดยมีกิจกรรม เช่น ระบุหน่วยงานหลักของประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านสันติภาพและเสถียรภาพในระดับภูมิภาค

ข.3 การสร้างสันติภาพหลังความขัดแย้ง

ข.3.1 เสริมสร้างความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอาเซียน โดยมีกิจกรรม เช่น ให้การบริการและความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานเพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง โดยต้องปรึกษากับประเทศที่ได้รับผลกระทบ

ข.3.2 ดำเนินการตามโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสร้างขีดความสามารถในพื้นที่ภายหลังความขัดแย้ง โดยมีกิจกรรม เช่น ร่างแนวทางการประเมินความต้องการการฝึกอบรมและการเสริมสร้างขีดความสามารถ

ข.3.3 เพิ่มความร่วมมือในด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมและค่านิยมที่มีสันติภาพเป็นศูนย์กลาง โดยมีกิจกรรม เช่น ดำเนินการศึกษาเพื่อเพิ่มความร่วมมือด้าน การสมานฉันท์และส่งเสริมค่านิยมที่มีสันติภาพเป็นศูนย์กลาง

ข.4 ประเด็นความมั่นคงรูปแบบใหม่

ข.4.1 เสริมสร้างความร่วมมือในการรับมือประเด็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะเรื่องต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติและความท้าทายข้ามแดนอื่นๆ โดยมีกิจกรรม เช่น ดำเนินการในประเด็นสำคัญในแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อดำเนินการตามแผนปฏิบัติการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ

ข.4.2 เพิ่มความพยายามในการต่อต้านการก่อการร้ายโดยการให้สัตยาบันโดยเร็วและดำเนินการอย่างเต็มที่ตามอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย

โดยมีกิจกรรม เช่น ดำเนินการเพื่อให้อนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้ภายในปี พ.ศ.2552 การให้สัตยาบันโดยประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ และส่งเสริมการดำเนินการตามอนุสัญญาฯ

ข.5 เสริมสร้างความร่วมมือของอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ และการตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยมีกิจกรรม เช่น พัฒนาแนวทางยุทธศาสตร์ของความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกสำหรับความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมและความร่วมมือด้านการบรรเทาภัยพิบัติ

ข.6 การตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพและทันกาลต่อประเด็นเร่งด่วนหรือสถานการณ์วิกฤติที่ส่งผลกระทบต่ออาเซียน โดยมีกิจกรรม เช่น จัดการประชุมสมัชชาพิเศษในระดับผู้นำ หรือรัฐมนตรี ในเหตุการณ์วิกฤติหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีผลกระทบต่ออาเซียน และพัฒนากรอบการดำเนินการเพื่อจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างทันท่วงที

ค. ภูมิภาคที่มีพลวัตและมองไปยังโลกภายนอก ในโลกที่มีการรวมตัวและพึ่งพาอาศัยกันยิ่งขึ้น โดยมีกิจกรรม เช่น อาเซียนส่งเสริมและรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและเป็นประโยชน์ร่วมกันกับประเทศภายนอก เพื่อให้ความมั่นใจว่าประชาชนและประเทศสมาชิกของอาเซียนสามารถอยู่อย่างสันติในโลก

ค.1 การส่งเสริมอาเซียนให้เป็นศูนย์กลางในความร่วมมือระดับภูมิภาคและการสร้างประชาคม โดยมีกิจกรรม เช่น เพิ่มพูนการประสานงานในการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียนตลอดจนการประชุมในระดับภูมิภาคและในระดับพหุภาคี

ค.2 ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เพิ่มพูนกับประเทศภายนอก โดยมีกิจกรรม เช่น แสวงหาโครงการความร่วมมือกับองค์การระดับภูมิภาค

ค.3 เสริมสร้างการปรึกษาหารือและความร่วมมือในประเด็นพหุภาคีที่เป็นความกังวลร่วมกัน โดยมีกิจกรรม เช่น เพิ่มพูนการปรึกษาหารือภายในอาเซียน ซึ่งรวมถึงการแต่งตั้งผู้แทนถาวรของประเทศอาเซียนประจำสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของอาเซียน (กรมอาเซียน, 2553 : 6-28)

3. การเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

หน่วยราชการไทยที่เกี่ยวข้องได้เตรียมความพร้อมสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน โดยได้จัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ ตาม APSC Blueprint ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การสร้างความตื่นตัว ตระหนักรู้ เกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

1.1 คณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1.2 สถาบันอาเซียนเพื่อสันติภาพและสมานฉันท์

1.3 การสร้างความตระหนักรู้ในกลไกระงับข้อพิพาทและสนธิสัญญา TAC

2. การพัฒนาขีดความสามารถของสถาบันวิจัยของไทยในเรื่องการเมืองและความมั่นคง

2.1 สนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายสถาบันที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเล

2.2 สนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายสถาบันอาเซียนเพื่อสันติภาพและสมานฉันท์

2.3 การควบคุมการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์

2.4 ความปลอดภัยทางด้านนิวเคลียร์

3. การฝึกอบรมข้าราชการให้มีความพร้อมในการปฏิบัติตามพันธกรณีต่างๆ ของอาเซียน

3.1 การเข้าร่วมปฏิบัติงานในศูนย์ประสานงานอาเซียนสำหรับการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในการจัดการภัยพิบัติ

3.2 การปฏิบัติตามอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย

3.3 การลดผลกระทบด้านลบจากการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (กรมอาเซียน, 2555)

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่ประเทศไทยให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ ในการสร้างประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน คือ

1) ส่งเสริมค่านิยมของประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล และหลักการนิติธรรมในอาเซียน โดยมุ่งเน้นประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง

2) ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคประชาสังคมในงานของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน โดยใช้หัวข้อการหารือเป็นตัวตั้งในการเชิญองค์กรที่มีใช้ของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ เช่น เรื่องการบริหารจัดการภัยพิบัติ อาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การค้ายาเสพติดและการค้ามนุษย์ เป็นต้น และมุ่งดำเนินภารกิจทางมนุษยธรรมมากกว่าด้านการเมือง

3) ส่งเสริมให้มีความโปร่งใสมากขึ้นระหว่างฝ่ายกลาโหมอาเซียน โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่อง Arms Modernization และการส่งผู้สังเกตการณ์ในการซ้อมรบ ควรมีความร่วมมือกันให้มากยิ่งขึ้นในเรื่องการบริหารจัดการภัยพิบัติและการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ

4) ส่งเสริมความร่วมมือของอาเซียนในการแก้ปัญหาาร่วมกัน เช่นในเรื่องของ (1) การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (2) การบริหารจัดการภัยพิบัติ โดยเฉพาะการจัดทำระบบและยุทธศาสตร์ บูรณาการ

โดยประสานการทำงานของฝ่ายพลเรือน ฝ่ายกลาโหมอาเซียน และสำนักเลขาธิการอาเซียน และ
(3) การส่งเสริมความมั่นคงทางทะเลและการปราบปรามโจรสลัด (กรมอาเซียน กองอาเซียน 1, 2554 : 30)

● **แผนการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558**

จาก APSC Blueprint ที่ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถกำหนด
เป็นแผน กิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ดังนี้

1. ประชาคมที่มีกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน มุ่งเน้นกิจกรรมดังนี้

- โครงการเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชนในกรอบอาเซียนเพื่อรองรับ
การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558
- โครงการการจัดสัมมนาในระดับประเทศในเรื่อง ASEAN Declaration on Human
Rights (ADHR)
- โครงการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องสนธิสัญญา SEANWFZ และกลไกต่างๆ ภายใต้
สนธิสัญญาดังกล่าว
- การส่งเสริมกิจกรรมความร่วมมือเพื่อนำข้อมูลมาปฏิบัติ โดยเฉพาะในสาขาความ
ร่วมมือหลักที่กำหนดไว้ในข้อมูล เช่น การวิจัยร่วม และการค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางทะเล
เป็นต้น
- การส่งเสริมความตระหนักรู้และเข้าใจในเรื่องสนธิสัญญา SEANWFZ และการเตรียม
ความพร้อมเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมที่จะส่งเสริมเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- การสร้างความตระหนักรู้ในกิจกรรมความร่วมมือทางทะเลในอาเซียนและการเตรียม
ความพร้อมเพื่อปฏิบัติตามนโยบายความมั่นคงทางทะเลของไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม
ความร่วมมือในกรอบอาเซียนและกิจกรรมความร่วมมืออื่นๆ ในภูมิภาค

**2. ภูมิภาคที่มีความเป็นเอกภาพ สงบสุข และมีความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความ
รับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ โดยมีกิจกรรมหรือโครงการ
ต่างๆ ดังนี้**

- การเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมมาตรการส่งเสริมความไว้วางใจใน
อาเซียนและภูมิภาค
- การสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องกลไกระงับข้อพิพาทในภูมิภาคและจัดเตรียม
บุคลากรและองค์การซึ่งอาจมีส่วนร่วมในกลไกระงับข้อพิพาทในภูมิภาค

- การส่งเสริมการวิจัยแนวโน้มพัฒนาการความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสถาบันวิจัยของไทย ภูมิภาค และระหว่างประเทศ และส่งเสริมการจัดตั้ง ASEAN Institute for Peace and Reconciliation พร้อมทั้งการส่งบุคลากรไทยให้เข้าร่วมในการบริหารรวมทั้งกิจกรรมของสถาบัน
- การสร้างศักยภาพของหน่วยงาน/องค์กรไทยในการเข้าร่วมกลไกใกล้เคียงในภูมิภาค
- การเตรียมความพร้อมและสร้างศักยภาพของหน่วยงานไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย
- การสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของหน่วยงานไทยในการเข้าร่วมในระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติของอาเซียนและในระดับภูมิภาค
- ส่งเสริมการสร้างระบบบริหารจัดการภัยพิบัติในระดับภูมิภาคให้เป็นบูรณาการโดยให้ไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางของความร่วมมือในภูมิภาค
- ส่งเสริมองค์กรในประเทศไทย เช่น Asian Disaster Preparedness Center (ADPC) และศูนย์อื่นๆ ในประเทศไทยให้มีบทบาทสำคัญในเรื่องการบริหารจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค

3. ภูมิภาคที่มีพลวัตและมองไปยังโลกภายนอก ในโลกที่มีการรวมตัวและพึ่งพาอาศัยกันยิ่งขึ้น ได้กำหนดกิจกรรมหรือโครงการ เช่น

- การส่งเสริมการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของแนวโน้มของพัฒนาการในโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาค
- การส่งเสริมศักยภาพของหน่วยงานไทยในการกำหนดและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของอาเซียนในเรื่องความสัมพันธ์นอกภูมิภาค
- การส่งเสริมให้หน่วยงานไทยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นในการช่วยกำหนดท่าทีของอาเซียนในเวทีพหุภาคี (กรมอาเซียน, 2555)

● หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยกับการดำเนินความร่วมมือในกรอบประชาคมอาเซียน

การดำเนินการเพื่อรองรับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนในระดับนโยบายของไทย ซึ่งมีสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์ในการดำเนินการด้านการเมืองและความมั่นคงเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเมือง
2. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างบรรทัดฐานความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาค
3. ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะข้ามชาติ
4. ยุทธศาสตร์การจัดการภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อรุนแรง
5. ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค
6. ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ

ทั้งนี้ในร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าว จะกำหนดมาตรการในการดำเนินการในแต่ละยุทธศาสตร์ ซึ่งปรากฏอยู่ในร่างยุทธศาสตร์แห่งชาติของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ในส่วนของกระทรวงกลาโหมได้ใช้กลไกการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting : ADMM) เป็นส่วนเสริมสร้างเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งจากผลของการประชุม ADMM ที่ผ่านมา ได้เห็นชอบร่วมกันให้มีกิจกรรมความร่วมมือที่สำคัญ คือ

- ความร่วมมือระหว่างกลาโหมอาเซียนกับองค์กรภาคประชาสังคมในด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่
- การใช้ทรัพยากรและศักยภาพทางทหารอาเซียนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ
- ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของอาเซียน

นอกจากความร่วมมือในกรอบของรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนดังกล่าวแล้ว ยังมีกรอบความร่วมมือของการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนและประเทศคู่เจรจา (ADMM-Plus) อีก 8 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา โดยเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2553 รัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนและประเทศคู่เจรจาได้เห็นชอบในการดำเนินการด้านความร่วมมือเพื่อความมั่นคง 5 ด้าน คือ

1. การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัย (Humanitarian Assistance and Disaster Relief – HA/DR)
2. ความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security)
3. การแพทย์ทหาร (Military Medical)
4. การต่อต้านการก่อการร้าย (Counter Terrorism)
5. การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (Peace Keeping Operations)

สำหรับการดำเนินการตามกรอบความร่วมมือของแต่ละด้านนั้น ประเทศในอาเซียนจะได้ ดำรงตำแหน่งประธานคณะทำงานอย่างน้อย 1 ด้าน และ 1 วาระ (มีวาระ 2 – 3 ปี) ซึ่งแต่ละด้านจะมี ประธานร่วมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ดังนี้

- การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัย มีเวียดนามและจีน เป็นประธาน

- ความมั่นคงทางทะเล มีมาเลเซียและออสเตรเลียเป็นประธาน

- การแพทย์ทหาร มีสิงคโปร์และญี่ปุ่นเป็นประธาน

- การต่อต้านการก่อการร้าย มีอินโดนีเซียและสหรัฐอเมริกาเป็นประธาน

- การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ มีฟิลิปปินส์และนิวซีแลนด์เป็นประธาน

โดยไทยมีแนวทางในการเข้าร่วมเป็นคณะทำงานทุกด้าน และเพื่อสนับสนุนกรอบความร่วมมือดังกล่าว กระทรวงกลาโหมของไทยได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเพื่อ ทำหน้าที่กำหนดแนวทาง วางแผนการปฏิบัติและเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานกับกลาโหม อาเซียนและกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ภุชงค์ ประดิษฐธีระ, 2554 : 66-67)

4. ความก้าวหน้าในการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

กระบวนการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีรากฐานมาจากนำ ความร่วมมือและความตกลงของอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคงที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว มาต่อยอดให้มีผลเป็นรูปธรรมและมีแบบแผนมากยิ่งขึ้น อาทิ ข้อบทย่างๆ ภายใต้สนธิสัญญา TAC สนธิสัญญา SEANWFZ และปฏิญญากำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality : ZOPFAN) และ รวมถึงผลลัพธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประชุม ARF (ศูนย์ข่าวการศึกษาไทย, 2555)

ปัจจุบัน การสร้างประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความคืบหน้าในการส่งเสริม การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสานท่าทีมากยิ่งขึ้นในเรื่องที่มีนัยทางนโยบายและการเมืองของภูมิภาค โดยมีคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Council) เป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อน สำหรับประเด็นด้านการเมืองและความมั่นคง ที่ได้รับความสนใจในช่วง 1 - 2 ปี ที่ผ่านมา คือ การส่งเสริมกลไกอาเซียนต่างๆ (Sectoral Bodies) และเน้นการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นประเด็นที่คาบเกี่ยวกับกลไกต่างๆ (cross-cutting issues) ตัวอย่างสำคัญที่อาเซียนกำลังพิจารณาอย่างต่อเนื่องคือ ความเสี่ยงของการส่งเสริม

ความเชื่อมโยงในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงอาชญากรรมข้ามชาติและผลกระทบทางด้านลบต่างๆ เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาสาธารณสุข ซึ่งเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ (non-traditional threats)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเพื่อรองรับการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ยังไม่มีความก้าวหน้ามากนักเมื่อเทียบกับการเตรียมความพร้อมในมิติของเศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาอุปสรรคสำคัญที่สุดในการสร้างประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนคือการสร้างค่านิยมร่วมกัน เนื่องจากความหลากหลายของวัฒนธรรมการเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียน และการที่แต่ละประเทศยังไม่มุ่งไปสู่การสร้างผลประโยชน์ร่วมกันของประชาคมอาเซียนอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งของปัญหาเกิดจากการที่ระบบสถาบันของอาเซียนที่จะช่วยส่งเสริมค่านิยมอาเซียนยังอ่อนแอ โดยเฉพาะสำนักเลขาธิการอาเซียน

ความท้าทายสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ยังมีประเด็นที่มีความอ่อนไหวสูงในแต่ละประเทศสมาชิกหรือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งสร้างข้อจำกัดให้อาเซียนในการใช้กลไกของตนได้ เช่น กรณีที่เกือบทุกประเทศไม่ประสงค์ที่จะให้อาเซียนมายุ่งเกี่ยวกับปัญหาภายในประเทศ แม้ว่าปัญหาดังกล่าวจะมีนัยหรือผลกระทบในระดับภูมิภาคก็ตาม เช่น เรื่องพัฒนาการทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนในเมียนมาร์ หรือปัญหาหมอกควัน เป็นต้น อีกทั้งไม่ประสงค์ให้อาเซียนมายุ่งเกี่ยวกับปัญหาทวิภาคีโดยเฉพาะปัญหาเขตแดน อย่างเช่น กรณีความขัดแย้งระหว่าง สิงคโปร์กับมาเลเซียในปี พ.ศ.2552 ทั้งสองประเทศได้ใช้กลไกของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice : ICJ) มากกว่าการใช้กลไกของอาเซียนในการแก้ข้อพิพาททางเขตแดน

แม้ว่าประเทศสมาชิกจะพยายามให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อน (ASEAN Centrality) ในภูมิภาค แต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจได้สร้างข้อจำกัดให้กับอาเซียนในการที่จะผลักดันให้กลไกต่างๆ ในภูมิภาคเป็นเรื่องของความมั่นคงในภูมิภาค นอกจากนี้ เนื่องจากความมั่นคงในภูมิภาคยังต้องพึ่งพาอาศัยบทบาทของประเทศนอกภูมิภาค อาเซียนจึงจำเป็นต้องสร้างหุ้นส่วนสำคัญกับประเทศนอกภูมิภาค และในบางกรณียังต้องใช้วิธีการคานอำนาจเพื่อไม่ให้มหาอำนาจใดมาครอบงำภูมิภาค ปัญหาอุปสรรคอีกประการหนึ่งคือ การที่ยังไม่มีความไว้วางใจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากประเทศต่างๆ ยังอยู่ในสภาพที่ต้องแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล ซึ่งมีส่วนให้เกิดความตึงเครียดมากขึ้นในทะเลจีนใต้ เป็นต้น (กรมอาเซียน กองอาเซียน 1, 2554 : 30)

กลไก/ประเด็นด้านการเมือง และความมั่นคงของอาเซียน	พัฒนาการล่าสุด
สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEANWFZ)	อาเซียนได้ข้อสรุปการเจรจากับประเทศผู้มียาอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Weapon States : NWS) ในพิธีสารแนบท้ายสนธิสัญญา SEANWFZ ซึ่งจะนำไปสู่การลงนามโดย NWS ต่อไป
สนธิสัญญามิตรภาพและความ ร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC)	ได้รับความสนใจจากประเทศนอกภูมิภาคมากขึ้น ปัจจุบันมีประเทศภาคี ทั้งสิ้น 29 ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน เกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้ เป็นต้น และ 1 กลุ่มประเทศ คือ สหภาพยุโรป ล่าสุดบราซิลกำลัง ดำเนินการภายในเพื่อภาคยานุวัติสนธิสัญญา TAC
การประชุมอาเซียนว่าด้วยความ ร่วมมือด้านการเมืองและความ มั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF)	ปัจจุบัน การประชุม ARF มีประเทศเข้าร่วม 26 ประเทศกับ 1 กลุ่ม ประเทศ การดำเนินงานในกรอบการประชุม ARF เพื่อนำไปสู่เสถียรภาพใน ภูมิภาค มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) มาตรการเสริมสร้างความไว้วางใจ 2) การทูตเชิงป้องกัน 3) แนวทางเรื่องปัญหาความขัดแย้ง
อาชญากรรมข้ามชาติ	ไทยมีส่วนสำคัญในการริเริ่มให้อาเซียนเห็นความสำคัญมากยิ่งขึ้นกับการ หามาตรการแก้ไขปัญหาคriminal เนื่องจากผลกระทบทางลบจากการส่งเสริม ความเชื่อมโยงในอาเซียน เช่น ความเสียหายจากอาชญากรรมข้ามชาติ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด การค้ามนุษย์ และการฟอกเงิน อันเป็นประเด็นที่ไทยถูกโจมตีโดยสหรัฐอเมริกาและคณะทำงานเฉพาะ กิจเพื่อดำเนินมาตรการทางการเงิน (Financial Action Task Force : FATF)
การส่งเสริมสันติภาพในภูมิภาค	ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 20 เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2554 มีมติให้จัดตั้งสถาบันอาเซียนเพื่อสันติภาพและความสมานฉันท์เพื่อทำ การวิจัยและส่งเสริมการสร้างสันติภาพในอาเซียน
ความมั่นคงทางทะเล	เป็นประเด็นที่ประเทศนอกภูมิภาคให้ความสนใจ ซึ่งอาเซียนจะต้องรักษา ความเป็นแกนหลักในเรื่องนี้ให้ได้
สิทธิมนุษยชน	คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2552 แต่งตั้งให้ ดร.ศรีประภา เพชรหมี่ศรี เป็นผู้แทนไทยในคณะกรรมการสิทธิระหว่าง รัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) โดยมีวาระ 3 ปี ตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ.2552 - ตุลาคม พ.ศ.2555 AICHR ซึ่งเป็นองค์กรที่ไทยมีส่วนร่วมสำคัญในการจัดตั้ง อยู่ในระหว่าง

กลไก/ประเด็นด้านการเมือง และความมั่นคงของอาเซียน	พัฒนาการล่าสุด
	การจัดทำปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อจะนำไปสู่การสร้างกลไก เช่น สนธิสัญญาและอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องในอนาคต

ที่มา : กองอาเซียน 1 กรมอาเซียน พ.ศ.2555

5. ความคิดเห็นต่อประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งโดยสันติวิธี อาเซียนจึงได้จัดทำ APSC Blueprint โดยเน้นใน 3 ประการ คือ การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน การส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคง และการมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก

ปัจจุบัน ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความคืบหน้าในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสานท่าทีมากยิ่งขึ้นในเรื่องที่มีนัยทางนโยบายและการเมืองของภูมิภาค โดยคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งประชุมปีละ 2 ครั้ง สำหรับประเด็นสำคัญในช่วง 1 - 2 ปีที่ผ่านมา ที่อาเซียนกำลังพิจารณาอย่างต่อเนื่องคือ ความเสี่ยงของการส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงอาชญากรรมข้ามชาติ และผลกระทบทางด้านลบต่างๆ เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาสาธารณสุข ซึ่งเป็นภัยด้านความมั่นคงนอกรูปแบบ (non-traditional security issues)

สำหรับประเทศไทย หน่วยงานราชการหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านอาเซียนต่างพยายามส่งเสริม สร้างความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนแก่สังคมและประชาชนทั่วไปผ่านทางสื่อรูปแบบต่างๆ รวมถึงมีการแสดงความคิดเห็น ให้ทัศนะและมุมมองทั้งในด้านบวกและลบของประเทศไทยกับประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลัก ในส่วนของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนได้มีการแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นกัน โดยมีความคิดเห็นและมุมมองในบางประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

ความเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน : ในกรอบของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน มีหลายประเด็นที่นักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นตั้งแต่ปัญหาของค่านิยม

ของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน โดยคำนิยามของนักวิชาการกับคำนิยามของรัฐบาล ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความแตกต่างกัน นักวิชาการอย่างเช่น รศ.ดร.ประภัสสร เทพชาตรี อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า คำนิยามของรัฐบาลอาเซียนมีความแตกต่างไปอย่างมากจากคำนิยามของนักวิชาการ โดยประเด็นหลักที่นักวิชาการให้ความสำคัญแต่ไม่ปรากฏใน APSC Blueprint คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนจะต้องมีการกำหนดนโยบายร่วมกัน การรับรู้ถึงภัยคุกคามร่วมกัน มีอัตลักษณ์ร่วม มีความร่วมมือทางทหารไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีสถาบันที่เป็นทางการ

สำหรับกลไกการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งของประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนมีลักษณะมุ่งเน้นแก้ความขัดแย้งระหว่างรัฐ แต่ในปัจจุบันและอนาคต ความขัดแย้งส่วนใหญ่จะเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในรัฐแต่มีลักษณะข้ามชาติ ดังนั้น กลไกอาเซียนจึงอาจจะไม่มีประสิทธิภาพรองรับความขัดแย้งในรูปแบบใหม่ นอกจากนี้ ความร่วมมือทางทหารของอาเซียนยังเบาบางมาก อาเซียนก่อตั้งมากกว่า 40 ปีแล้ว แต่เพิ่งจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2549 (ประภัสสร เทพชาตรี, 2552)

นอกจากนี้ ในเรื่องการป้องกันและการต่อสู้กับคอร์รัปชันที่เป็นกิจกรรมหนึ่งของ APSC Blueprint นายพรพล น้อยธรรมราช นักวิเคราะห์เทคโนโลยีป้องกันประเทศ ได้กล่าวถึงในประเด็นนี้ โดยยกตัวอย่างในประเด็นของการสร้างประชาคมที่มีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกันบนพื้นฐานของการใช้กฎร่วมนว่า การสร้างประชาคมที่มีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกันนั้น ประกอบไปด้วย 2 กรอบการทำงานหลัก คือ 1) การร่วมมือกันในการพัฒนาการเมือง และ 2) การสร้างและใช้บรรทัดฐานร่วมกัน ซึ่งกรอบการทำงานแรกนั้นประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การส่งเสริมสภาพธรรมาภิบาล การส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน การป้องกันและต่อสู้กับคอร์รัปชัน และการส่งเสริมหลักการของประชาธิปไตย ซึ่งหากเพียงแค่มองกิจกรรมดังกล่าวเพียงคร่าวๆ แล้ว ก็พอจะสามารถคาดเดาได้ว่าเป็นไปได้ยากที่แต่ละประเทศสมาชิกจะเข้ามาร่วมมือกันได้ ยกตัวอย่างเช่นการป้องกันและการต่อสู้กับคอร์รัปชัน ประเทศสมาชิกในอาเซียนนั้นเป็นกลุ่มประเทศที่ประสบปัญหาภัยกับการคอร์รัปชันมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ตามสถิติของ Corruption Perception Index (CPI) ปี พ.ศ.2554 นั้น ประเทศในอาเซียนนอกจากสิงคโปร์และบรูไนแล้ว ทุกประเทศที่เหลืออยู่ต่ำกว่าอันดับ 50 ทั้งหมด และมีถึง 6 ประเทศที่มีอันดับต่ำกว่า 100 เรียกได้ว่ายังไม่รู้ว่าประเทศใดในอาเซียนจะเป็นผู้ริเริ่มในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันนี้และอย่างไรดี (พรพล น้อยธรรมราช, ม.ป.ป.)

ความร่วมมือกันทางทะเล : ความร่วมมือเพื่อความมั่นคงทางทะเลระหว่างประเทศ ในอาเซียนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่กำหนดอยู่ใน APSC Blueprint นาวาเอกภูงค์ ประดิษฐ์ธีระ จากศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ ได้แสดงความคิดเห็นว่า ความร่วมมือกันทางทะเลเป็นเรื่องที่มีขอบเขตค่อนข้างกว้าง เนื่องจากทะเลในภูมิภาคนี้มีพื้นที่กว้างใหญ่และมีปัญหาภัยคุกคามหลายอย่าง ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนทางทะเลของประเทศในภูมิภาค การเสริมสร้างกำลังทางทหารของประเทศในภูมิภาค การก่อการร้ายทางทะเล โจรสลัด และการปล้นในทะเล การกระทำผิดกฎหมายทางทะเล และปัญหาภัยธรรมชาติและอุบัติเหตุทางทะเล รวมทั้งตรวจสอบกลไกความร่วมมือที่มีอยู่เดิม และเสนอแนวทางการร่วมมือกันทางทะเลทั้งในส่วนของทวิภาคีและพหุภาคี

จากปัญหาภัยคุกคามต่างๆ ข้างต้น กลไกความร่วมมือที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ในการแก้ปัญหาเขตแดนทางทะเลควรแก้ไขโดยใช้การเจรจาตกลงในกรอบทวิภาคี การเสริมสร้างกำลังทางทหารโดยการส่งเสริมการสร้างมาตรการ สร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ และการสร้างความโปร่งใสทางทหาร การก่อการร้ายทางทะเลควรมีการส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารทางทะเลด้วยกลไกที่มีอยู่กับมาตรการเพื่อความมั่นคงทางทะเลระหว่างประเทศ ปัญหาโจรสลัดและปล้นเรือในทะเลควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารโดยใช้ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่แล้ว เช่น ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Sharing Center หรือ ReCAAP ISC) เป็นต้น และปัญหาภัยธรรมชาติและอุบัติเหตุในทะเล ควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานปฏิบัติการช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยทางทะเลของภูมิภาคเพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ภูงค์ ประดิษฐ์ธีระ, ม.ป.ป.)

ความร่วมมือด้านการทหาร : ในเรื่องของกองทัพและความมั่นคง ความร่วมมือทางการทหารในอาเซียนเกิดจากการหารือกันในการประชุม ARF จากนั้นจึงมีผลต่อการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนและอีก 8 ประเทศ (ADMM-Plus) ซึ่งมีการหารือและวางแผนจัดทำความร่วมมือด้านความมั่นคงใน 5 ประเด็นหลัก และประเทศสมาชิกแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัย โดยมีเวียดนามและจีนเป็นประธาน
2. ความมั่นคงทางทะเล โดยมีมาเลเซียและออสเตรเลียเป็นประธาน
3. ประเด็นความร่วมมือระหว่างกองทัพ โดยมีสิงคโปร์และญี่ปุ่นเป็นประธาน

4. การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ โดยมีฟิลิปปินส์และนิวซีแลนด์เป็นประธาน
5. การต่อต้านการก่อการร้าย โดยมีอินโดนีเซียและสหรัฐอเมริกาเป็นประธาน

ทั้งนี้ ประเทศไทยไม่มีบทบาทของการเป็นผู้นำในส่วนใดเลย แม้ว่าประเทศไทยจะมีความพยายามจัดให้มีการหารือและวางแผนงานในประเด็นการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัยก็ตาม

ในการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนครั้งถัดไป ทางกองทัพไทยจะนำประเด็นการสร้างความร่วมมือด้านการบินเข้าที่ประชุม โดยเสนอให้มีการฝึกบินร่วมกัน ซึ่งประเทศไทยควรเป็นผู้นำในประเด็นดังกล่าว ที่ผ่านมาการซ้อมรบระหว่างประเทศสมาชิกเป็นความร่วมมือในลักษณะทวิภาคี อาทิเช่น การซ้อมรบระหว่างประเทศไทยกับสิงคโปร์ รวมถึงมีการลาดตระเวนของแต่ละประเทศ ทั้งประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ โดยแต่ละประเทศจะลาดตระเวนในน่านน้ำของตนเป็นการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ปัจจุบัน ประเทศสมาชิกอาเซียนมองว่าประเทศไทยมีบทบาทการเป็นผู้นำลดน้อยลงมาก อย่างไรก็ตาม ประเทศอาเซียนบางประเทศยังคงเชื่อมั่นในศักยภาพของประเทศไทยที่จะก้าวขึ้นมามีบทบาทเพิ่มขึ้น

ในประเด็นการเสริมสร้างกองทัพด้วยการจัดหายุทโธปกรณ์ ประเทศในอาเซียนมีการดำเนินการในการแข่งขันกันค่อนข้างสูง ถึงแม้จะมีการปฏิเสธว่าการจัดหาอาวุธเป็นไปเพื่อการรองรับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ หรือเพื่อชดเชยกับการขาดการพัฒนากองทัพในช่วงที่ประเทศต่างๆ เผชิญวิกฤติเศรษฐกิจ เมื่อช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศต่างๆ มีการจัดหาเรือรบ เรือดำน้ำและเครื่องบินรบ สมรรถนะและราคาสูงจำนวนมาก เช่น มาเลเซียจัดหาเรือดำน้ำดีเซลชั้น SCORPENE สองลำและเรือดำน้ำใช้แล้ว AGOSTA 70 B อีก 1 ลำ มูลค่ารวมไม่ต่ำกว่า 990 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่สิงคโปร์มีการจัดหาเรือดำน้ำชั้น Vastergotland – class (A 17) จำนวน 2 ลำ และเรือดำน้ำมือสองอีก 4 ลำ ส่วนเวียดนาม อินโดนีเซียและไทยต่างก็มีแผนที่จะจัดหาเรือดำน้ำเช่นกัน ส่วนเมียนมาร์กำลังซื้อเครื่องบินขับไล่ แบบ MiG-29 จำนวน 20 ลำจากรัสเซียเป็นเงิน 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพราะประเทศไทยมีการจัดหาฝูงบินขับไล่เข้าประจำการจากสวีเดน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสถานการณ์การเสริมสร้างกองทัพของประเทศในอาเซียนมีนัยแห่งการถ่วงดุลระหว่างกันด้วย (กิตติพงษ์ จันทรสมบูรณ์, ม.ป.ป.)

ปัญหาเขตแดน : ยังเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขและหาวิธีการระงับข้อพิพาทด้วยสันติวิธี ปัจจุบันประเทศในอาเซียนยังมีแนวโน้มการใช้กำลังรบเข้าแก้ปัญหาแม้ว่าจะไม่รุนแรงก็ตาม อย่างเช่น กรณี

ประเทศมาเลเซียกับประเทศอินโดนีเซีย และประเทศไทยซึ่งมีพรมแดนติดกับหลายประเทศ ยังคงมี ปัญหาเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งประเทศพม่า กัมพูชา และลาว เป็นต้น

ศ.ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย อธิการบดีและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่างประเทศ แสดงความคิดเห็นเรื่องของปัญหาเขตแดนว่า ควรเร่งแก้ปัญหาเขตแดนและฟื้นฟู ความสัมพันธ์ก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนเป็นเรื่องที่ชาติตะวันตก เป็นผู้กำหนดขึ้น ดังนั้น ประเทศไทยควรปรับมุมมองใหม่และก้าวข้ามปัญหาดังกล่าวในบางจุด ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถสร้างเขตเศรษฐกิจชายแดนได้ เพราะหากเข้มงวดเรื่องปัญหาเขตแดนก็จะทำ ให้ประเทศไทยต้องทะเลาะกับประเทศเพื่อนบ้านในทุกจุด

ฉะนั้น ทางออกเรื่องเขตแดนจึงมีอยู่ 3 แนวทาง คือ 1) หากตกลงได้ก็ควรจัดการให้เสร็จสิ้น 2) หากตกลงไม่ได้อาจปล่อยให้เรื่องดังกล่าวดำรงต่อไปเพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 3) หากตกลงไม่ได้เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจก็ควรขอความเห็นจากคนในประเทศและใช้แนวทาง กฎหมายระหว่างประเทศแก้ปัญหาควบคู่กัน เพราะการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ เพื่อนบ้านควรเป็นเป้าหมายของไทยเพื่อส่งเสริมให้ก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมั่นคง (ศูนย์ข่าว อาร์เอสยูนิวส์, 2555 : 1-2)

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่/ภัยด้านความมั่นคงนอกกรอบแบบ : ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อย่างเช่น การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยธรรมชาติ เป็นประเด็นหลักที่ได้รับการมองว่าเป็นปัจจัย สำคัญที่สามารถดึงเอาประเทศสมาชิกต่างๆ ของอาเซียนยอมเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิด ประชาคมในด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียนได้ เพราะภัยดังกล่าวถือว่าเป็นภัยที่แต่ละประเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองได้เพียงลำพัง ซึ่งจะเป็นการบังคับบัญชาให้แต่ละประเทศ จำเป็นต้องร่วมมือกันแบบพหุภาคี และเป็นจุดเริ่มให้แต่ละประเทศเรียนรู้ที่จะสละอำนาจอธิปไตย ของตนบางส่วนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาค (พรพล น้อยธรรมราช, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ นักวิชาการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องได้แสดงความเห็นในเรื่องภัยคุกคามรูปแบบใหม่ไว้น่าสนใจ ดังนี้

อาชญากรรมข้ามชาติ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ปัจจุบัน อาชญากรรม ข้ามชาติมีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนมาก เนื่องจากมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร และคมนาคม ทำให้อาชญากรรมข้ามชาติยกระดับเป็นปัญหาระดับโลก ยิ่งพฤติกรรมทางเศรษฐกิจใน ปัจจุบันนั้นยกระดับจากเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและระดับโลก ส่งผลให้ เกิดการแก่งแย่งหรือข้อบังคับต่างๆ ให้อ่อนตัวเพื่อเอื้อกับการค้าและแรงงานระหว่างประเทศ

ผลที่ตามมาคือกลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติก็ใช้ช่องว่างเหล่านี้แสวงหาผลประโยชน์และประกอบอาชญากรรม (พรพล น้อยธรรมราช, ม.ป.ป.)

ใน APSC Blueprint ได้กล่าวถึงอาชญากรรมข้ามชาติอยู่ 6 ประเภทนอกเหนือจากการก่อการร้าย คือการลักพาตัวและค้ำมนุษย์ การค้ายาเสพติด การประมงผิดกฎหมาย การค้าอาวุธเถื่อนขนาดเล็ก อาชญากรรมทางไซเบอร์ และโจรสลัด อย่างไรก็ตาม อาชญากรรมที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศสมาชิกที่ต้องจัดการอย่างเร่งด่วนนั้นมี 3 ประเภทคือ การลักพาตัวและค้ำมนุษย์ การค้ายาเสพติด และโจรสลัด

ถ้าพิจารณาถึงปัญหาในเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติ นายพรพล น้อยธรรมราช นักวิเคราะห์เทคโนโลยีป้องกันประเทศ ให้ทัศนะว่า การร่วมมือกันในกลุ่มประเทศอาเซียนมีความคืบหน้าในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่น้อยมาก เนื่องจากมีผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของประเทศสมาชิก ทำให้ไม่ค่อยมีประเทศใดกล้าออกมาเป็นผู้นำอย่างจริงจัง อีกทั้งบางประเด็นยังถูกมองว่าเป็นประเด็นระดับทวิภาคี เช่น ปัญหายาเสพติดของพม่าที่ไปไหลเข้าสู่ประเทศไทย ปัญหาโจรสลัดในช่องแคบมะละกาซึ่งไม่ต้องการให้ประเทศที่สามเข้ามามีส่วนร่วม หรือบางประเด็นเป็นเรื่องเฉพาะของประเทศใดประเทศหนึ่ง ทำให้วิถีอาเซียน (ASEAN Way) มักจะถูกนำมาใช้ทันที คือการไม่เข้าไปยุ่งเรื่องภายในประเทศของอีกฝ่าย หรือไม่เข้าไปยุ่งกับความขัดแย้งของทั้งสองฝ่าย และความขัดแย้งระดับทวิภาคีใดๆ จะต้องไม่ทำลายเสถียรภาพและความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียน

ขณะที่ประเทศสมาชิกอาเซียนขาดแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน กลับเป็นประเทศภายนอกอาเซียนที่เข้ามามีอิทธิพลและสร้างแรงจูงใจให้กับประเทศสมาชิกอาเซียนเข้ามาร่วมมือกัน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในประเด็นปัญหาเรื่องโจรสลัด โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่เสนอการแก้ไขปัญหาโจรสลัดในน่านน้ำบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี พ.ศ.2542 หลังการประชุม ASEAN + 3 จนกระทั่งมีการลงนามข้อตกลง Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia (ReCAAP) ในปี พ.ศ.2547 และนำมาใช้บังคับในปี พ.ศ.2549 อีกตัวอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือการที่จีนเข้ามาผลักดันโครงการต่อต้านการค้ายาเสพติดกับประเทศไทย ลาว และเมียนมาร์ โดยมีการจัดตั้ง ASEAN and China Cooperative Operations in Response to Dangerous Drugs (ACCORD) ในปี พ.ศ.2543 และปรับปรุงใหม่ในปี พ.ศ.2548 อย่างไรก็ตาม โครงการ ACCORD ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้และการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้น การสร้างประชาคมด้านการเมืองและความมั่นคงในกลุ่มประเทศอาเซียนจะประสบความสำเร็จ

ได้ อาจจะต้องอาศัยแรงกดดันจากภายนอก เช่น ประเทศมหาอำนาจต่างๆ (พรพล น้อยธรรมราช, ม.ป.ป.)

การจัดการภัยพิบัติ ประเทศในอาเซียนมีการฝึกซ้อมกันในภาคพลเรือน ที่เรียกว่า ASEAN Disaster Relief Exercise โดยประเทศไทยส่งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นผู้เข้าฝึกซ้อม โดยโครงการดังกล่าวริเริ่มโดย ASEAN Coordinating Center for Humanitarian Assistance on Disaster Management (AHA Center) แต่ AHA Center ยังเป็นเพียงแนวคิด ยังไม่มีความเป็นรูปธรรมเนื่องมาจากความไม่ลงตัวของข้อตกลงในหลักการปฏิบัติ หรือ Standing Arrangement Standard of Procedures (SASOP) ประเทศสมาชิกยังคงไม่เห็นพ้องกันในบทที่ 6 ว่าด้วยเรื่องสัดส่วนการบริจาคเงินของแต่ละประเทศว่าประเทศต่างๆ ควรบริจาคเท่าใด นอกจากนี้การไม่สามารถหาข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนถึงศักยภาพและขีดความสามารถทางทหารของแต่ละประเทศยังเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแต่ละประเทศยังคงมีข้อจำกัดในการนำกำลังออกนอกประเทศ รวมทั้งความพร้อมของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความร่วมมือดังกล่าวยังคงอยู่กับที่ นอกจากนี้ ความร่วมมือด้านภัยพิบัติในระดับภูมิภาคเอเชียที่เรียกว่า ADPC ยังเป็นเพียงการให้ความรู้และการอบรมแก่สมาชิก แต่ไม่ได้เป็นศูนย์ที่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการจริงเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ (AseanWatch, 2555 : 1-4)

กลไกสิทธิมนุษยชน : ปัญหาประการแรกที่ทำให้อาเซียนยังไม่ใช่องค์กรของประชาชนอย่างแท้จริงคือ ปัญหาด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอาเซียน มาตรา 14 ของกฎบัตรอาเซียน กำหนดให้มีการจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนของอาเซียนขึ้น ทั้งนี้ ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 เมื่อปี พ.ศ.2552 ที่อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย ได้มีการประกาศจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นทางการ ซึ่งคณะกรรมการฯ ที่จัดตั้งขึ้นจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับองค์การระหว่างประเทศและภาคประชาสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอาเซียนโดยรวม สำหรับประเทศไทยมี ดร.ศรีประภา เพชรมีศรี อาจารย์ประจำศูนย์สิทธิมนุษยชนศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีให้ทำหน้าที่เป็นกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนอาเซียน

เมื่อได้พิจารณารายละเอียดของขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Terms of Reference of ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights : ToR of AICHR) แล้ว กลไกดังกล่าวมีลักษณะของการเน้นการส่งเสริม แต่ไม่มี

บทบาทในการปกป้อง ไม่มีบทบาทในการรับเรื่องร้องทุกข์หรือร้องเรียน ไม่มีบทบาทในการไต่สวนเรื่องร้องเรียน และไม่มีบทบาทในการเสนอบทลงโทษต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ToR of AICHR ยังกำหนดให้ยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก ฉะนั้น เมื่อเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องระหว่างรัฐบาลกับประชาชน หากยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน กลไกนี้จึงไม่สามารถทำอะไรได้

ในการนี้ รศ.ดร. ประภัสสร เทพชาตรี ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกลไกสิทธิมนุษยชนของอาเซียนไว้ว่าสนใจ ดังนี้

- เพิ่มบทบาทของของกลไกในด้านการปกป้อง
- แก้ไขข้อความใน ToR of AICHR ในเรื่องหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน โดยให้มีข้อความในลักษณะให้หลักการนี้มีความยืดหยุ่น
  - ควรเพิ่มหลักการสากลขององค์การสหประชาชาติเข้าไปด้วย โดยเฉพาะหลักการความรับผิดชอบในการปกป้อง (responsibility to protect) และหลักการแทรกแซงด้วยหลักการมนุษยธรรม (humanitarian intervention)
  - การเพิ่มบทบาทของกลไกในการรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ บทบาทในการไต่สวนเรื่องร้องเรียน และบทบาทในการเสนอมาตรการเพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชน
  - เพิ่มบทบาทให้กับเลขาธิการอาเซียน ให้มีลักษณะเหมือนกับบทบาทของเลขาธิการสหประชาชาติในการช่วยดูแลในเรื่องของการปกป้องและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
  - ควรเพิ่มบทบาทให้กับภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-governmental Organization : NGO) และประชาชน โดยเฉพาะบทบาทในการนำเสนอเรื่องร้องทุกข์หรือร้องเรียนต่อกลไกดังกล่าวได้ ตามหลักปฏิบัติสากลที่องค์การสหประชาชาติก็เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนเสนอเรื่องร้องเรียนและเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้
  - ในระยะยาว ควรผลักดันให้มีการพัฒนากลไกด้านตุลาการ โดยเฉพาะการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนขึ้น (Court of Human Rights) (ประภัสสร เทพชาตรี, 2552)

บรรณานุกรม

- กรมอาเซียน. (2553). *แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน*. [ออนไลน์].
วันที่ค้นข้อมูล 30 พฤษภาคม 2555. เข้าถึงได้จาก :
http://www.mfa.go.th/asean/asean_web/media/Social_plan.pdf
- กรมอาเซียน. (2555). *(ร่าง) เอกสารการเตรียมความพร้อมของหน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบภายใต้
เสาประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน*. : ม.ป.ท.
- กรมอาเซียน กองอาเซียน 1. (2554). “ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน.”
ASEAN Highlights 2011, กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ.
- กรมอาเซียน กองอาเซียน 1. (2555). *ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน*. [ออนไลน์].
วันที่ค้นข้อมูล 21 สิงหาคม 2555. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.mfa.go.th/asean/th/customize/16269-ประชาคมการเมืองและความ
มั่นคงอาเซียน.html](http://www.mfa.go.th/asean/th/customize/16269-ประชาคมการเมืองและความ
มั่นคงอาเซียน.html)
- กิตติพงษ์ จันทรสมบูรณ์ ร.น. (ม.ป.ป.). *อนาคตภาพของประชาคมอาเซียน*. [ออนไลน์].
วันที่ค้นข้อมูล 20 พฤษภาคม 2555. เข้าถึงได้จาก :
<http://dtad.dti.or.th/images/stories/pdf/prepareasean.pdf>
- ประภัสสร เทพชาตรี. (2552). *ข้อเสนอการทำให้อาเซียนเป็นองค์กรของประชาชนอย่างแท้จริง*.
[ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล 6 พฤษภาคม 2555, เข้าถึงได้จาก :
<http://thepchatree.blogspot.com/2009/03/blog-post.html>
- พรพล น้อยธรรมราช. (ม.ป.ป.). *อาชญากรรมข้ามชาติในอาเซียน*. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล
20 พฤษภาคม 2555. เข้าถึงได้จาก :
<http://dtad.dti.or.th/images/stories/pdf/asean2015.pdf>
- พิษณุ สุวรรณชะภู. (2540). *สามทศวรรษอาเซียน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภุชงค์ ประดิษฐฐิระ น.อ. (2554). “ประชาคมอาเซียนกับบทบาทกองทัพเรือ.” *วารสารนาวิกศาสตร์*, 4(8), 66 – 67.

ภุชงค์ ประดิษฐฐิระ น.อ. (2555). *2015 ประชาคมอาเซียน : ความร่วมมือเพื่อความมั่นคงทางทะเล*. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2555. เข้าถึงได้จาก : <http://www.navy.mi.th/navedu/stg/docs/asien2015.pdf>

ศูนย์ข่าวการศึกษาไทย. (2555). *ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน*. [ออนไลน์].

วันที่ค้นข้อมูล 21 สิงหาคม 2555. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.enn.co.th/2313->

<http://www.enn.co.th/2313-%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99.html>

ศูนย์ข่าวอาร์เอสยูนิวิส์. (2555). *สุรเกียรติ์ เสถียรไทย หนุนสร้างยุทธศาสตร์จังหวัดจับคู่ค้าประเทศเพื่อนบ้าน – จีน*. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล 2 เมษายน 2555. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.rsunews.net/index.php/news/detail/945>

AseanWatch. *สรุปการสัมภาษณ์เรื่องความร่วมมือด้านความมั่นคงของอาเซียน พัฒนาการและแนวโน้มในอนาคต*. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล 6 พฤษภาคม 2555. เข้าถึงได้จาก :

<http://aseanwatch.org/wp-content/uploads/2012/03/สัมภาษณ์ที่วปอ..pdf>